

ΔΙΠΥΛΟΝ

ΔΨΥΧΑΣΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ ΥΠΟ ΔΗΜ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

ΤΗ ΑΠΟΦΑΣΕΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»

ΕΤΟΣ Α΄—ΦΥΛΛΟΝ Γ΄

ΑΘΗΝΑΙ

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1911

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Αἱ ἐν Κερκύρα Ἀκαδημίαι.—Ὁ Γκίλφορντ πρόεδρος τῶν Φιλομούσων Ἀθηνῶν.—Αἱ Ἀθῆναι εἰς Ῥώμην.—Ἐπωνυμίαι τῆς Θεοτόκου ἐν Ἀθήναις.—Τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Φωσκόλου.—Ἡ Ἀκρόπολις ὡς ἀνάκτορον τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος (Εἰκόν).—Ἀνέκδοτοι πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστρατείας τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τῶν Ἑλλήνων (1824—1828) (Συνέχεια).—Σημειώματα.—Ψηφίδες. Στοιχεῖα Ἀθηναϊκοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος (Συνέχεια).—Γριμνηεὶα τῶν εἰκόνων.

ΑΙ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ, ΑΚΑΔΗΜΙΑΙ *

Τρία κυρίως καθιδρύματα λαμπρύνουσι τὸν πνευματικὸν βίον τῆς Κερκύρας κατὰ τοὺς τελευταίους τρεῖς αἰῶνας: Αἱ τρεῖς Ἀκαδημίαι τῆς¹.

α) Ἡ γνωστὴ διὰ τοῦ ὀνόματος «Ἀκαδημία τῶν Ἐξησφαλισμένων» (Degli Assicurati.)

β) Ἡ «Ἀκαδημία τῶν Περιπλανωμένων» (Quos Phœbus vocat errantes) καὶ

γ) Ἡ περιώνυμος «Ἴόνιος Ἀκαδημία».

Καὶ περὶ μὲν τῆς τελευταίας, διατηρηθείσης μέχρι τοῦ ἔτους 1864, θὰ γίνῃ διὰ μακρῶν λόγος ἄλλοτε ἐν τῷ «Διπύλῳ», περὶ δὲ τῶν ἐτέρων δύο, παρέχομεν σήμερον βραχείας μινὰς πληροφορίας.

Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐξησφαλισμένων ἰδρύθη κατὰ τὸ ἔτος 1656 καὶ ὑφίστατο μέχρι τοῦ ἔτους 1716.

Οἱ συγκροτήσαντες τὴν Ἀκαδημίαν ταύτην ἀνήρχοντο τὸ πρῶτον εἰς τριάκοντα λογίους, Ἕλληνας καὶ ξένους.

Πρῦτανι; αὐτῶν ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ὁ λόγιος μοναχὸς Γρηγόριος Γρίττης ἐκ τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου.

Ω; πρῶτοι Λογοκρίται φέρονται, ὁ φιλόπατρις καὶ φιλόμουσος Νικόλαος Καρτάνος, ὁ Σπυρίδων Ἀλταβίλλας ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς Κερκύρας, διακεκριμένος ἰατρὸς ἀποθανὼν τῷ 1656 ἐκ τῆς καταπτώσεως πυρποληθείσης πυριταποθήκης τοῦ παλαιοῦ φρουρίου, καὶ ὁ Παναγιώτης Ἰουστινιανὸς εὐγενὴς ἐπίσης Κερκυραῖος, ἱστορικὸς καὶ ποιητῆς.

Γραμματεὺς ὑπῆρξεν ὁ Δημήτριος Ῥίκκης ἐκ τῶν νεωτέρων ὑποθέτομεν λογίων.

Βεβαίως οἱ πλείστοι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμασι διαπρεπόντων τότε Κερκυραίων—καὶ δὲν ἦσαν ὅλγοι—θὰ περιελαμβάνοντο εἰς τοὺς Ἐξησφαλισμένους.

Ἡ Ἀκαδημία αὕτη ἔπαυσε λεινουργοῦσα τῷ 1716 ὅτε ἡ Κέρκυρα διήρχετο ἡμέρας δοκιμασίας πολιορκουμένη παρὰ τῶν Τούρκων.

Οἱ γνωστοὶ περιηγηταὶ Spon καὶ Wheler ἀναγράφουσι

* Ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως Ἀκαδημίας, πάντοτε καταφαρῆς, ἀπεδείχθη ἀπαραίτητος κατὰ τὰς τελευταίας γλωσσολογικὰς συγκινήσεις. Οἱ λόγοι τῆς; μὴ στεγασῶς ὑπο τὸ περικαλλῆ; κίτριον Ἑλλήνων Ἀκαδημαϊκῶν, ἐξέρχονται τῶν ἱστορικῶν ὀρίων τοῦ «Διπύλου». Ὅπως δὲ σημειώσεις τιὰς περὶ τῆς; ἄλλοτε ἐν Κερκύρα Ἀκαδημαϊκῆς κινήσεως φέρουσι μετὰ τῶν ἱστορικῶν στοιχείων ἠνωμένα καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς; ἐπικαιρότητος.

1) Σχετικὰς πληροφορίας παρέχει ὁ Ἄνδρέας Μουστοξύδης ἐν τῷ «Περὶ τῶν ἐν Κερκύρα Ἀκαδημιῶν καὶ τῶν συγγρόνων αὐταῖς λογίων» ὑπομνήματι του, ἀναγνωσθέντι ἐν τῇ Ἐταιρείᾳ τῶν Φιλομαθῶν (Κερκύρας) τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1845 καὶ κατ' ἀληθινὰ αὐτῆς δημοσιευθέντι μετὰ τῶν Πρακτικῶν τῆς (Κέρκυρα 1846).•

τινὰ περὶ τῆς Ἀκαδημίας ταύτης καὶ τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν προσώπων¹.

Ὁ ἐκ τῶν ἐταίρων Καπέλλος, φιλόλογος καὶ νομικός, εὐγενὴς δὲ καὶ αὐτός, διαφωνήσας φαίνεται, ἔδρυσεν ἄλλην Ἀκαδημίαν τῶν Γονίμων (dei Fertili), μὴ εὐδοκίμησασαν.

Ἡ δὲ Ἀκαδημία τῶν Περιπλανωμένων ἰδρύθη τῷ 1732.

Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως ταύτης ἐλάχιστοι πληροφοροὶ εἶναι γνωσταί.

Ὁ Γενικὸς Προνοητῆς Γεώργιος Γριμάνης φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ συντελέσας κυρίως εἰς τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς. Διάφορα ὀνόματα λογίων φερόμενα ὡς ἀνήκοντα εἰς ἐταίρους τῆς Ἀκαδημίας ταύτης, δὲν προσέληθον ἀκόμη τῆς βεβαίωτητος τὸ κῦρος.

Ο ΓΚΙΛΦΟΡΔ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

[Ὁ διάσημος φιλέλλην Γκίλφορντ (λόρδος Νόρθ) ὁ λαμπρύνας καὶ δούς τὸν ἐπίσημον χαρακτῆρα εἰς τὴν Ἴόνιον Ἀκαδημίαν, περὶ τῆς εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐπιστροφῆς τοῦ ὁμοίου ἐγένετο κατ' αὐτὰς λόγος, τῷ 1814 ἐξελέγη Πρόεδρος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐταιρείας τῶν Φιλομούσων. Ἀντίγραφον τῆς εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς τοῦ Γκίλφορντ, ὅπερ ἀπέστειλεν ὁ υἱὸς εἰς τὸν ἐν Πιριεῖσις Κ. Νικολόπουλον, περιεσώθη. Ἐλεῖ δὲ ὡς ἐξῆς:]

[Πρὸς τὴν Φιλόμουσον Ἐταιρείαν.]

Φίλιτατοι Ἐταῖροι,

Ἀναγνούς τὴν ἐπιστολὴν ὑμῶν, οὐχ ἀπλῶς ἤσθην ἐφ' οἷς μέμνησθέ μου ἀπόντος, ἀλλὰ καὶ δεδάκρυκα δάκρυα γαρμονῆς, ἰδὼν ὅτι με Πρόεδρον ἐψηφίσασθε τῆς φιλομούσου Ἐταιρείας τῶν Ἀθηνῶν τί γὰρ ἂν ἐνδοξότερον γένοιτο ἢ Ἀθῆνας ὄρᾳ ἀνεγειρομένας, καὶ ἀξιούσθαι οὐ μόνον ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ προσδραεῖς ἐν φιλομούσῳ Ἐταιρείᾳ Ἀθηναίων; Ἐμοὶ μὲν ἀτέχρη εἰς εὐγνωμοσύνην ξενία καὶ φιλανθρωπίου, τὰ τε ἄλλα ὧν ἠξίωμαι παρ' ὑμῶν ὑμεῖς δ' ἄρα κἀντούτω Ἀθηναίων φύσιν δεικνύμενοι, προσεδήκατε τοσαύταις χάρισι καὶ τὴν μεγίστην τῶν παρ' ὑμῖν τιμῶν μεγίστην γὰρ ἔγωγε ταύτην κρίνω καὶ ὡσανεὶ θεῶν τιμὴν δέχομαι ἐκ χειρῶν Ἑλλάδος εἰ τῆς ἀμαθείας ἀνισταμένης. Μυρία μὲν καὶ ὑπερφύη τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς τῶν προγόνων ὑμῶν κατορθώματα ἀνέτειψεν, ὡς οὐκ ὄφελεν, ἡ ἀμάθεια, ἐφ' οἷς οὐδέποτε παύσονται θρηγεῖν ὅσα τῶν ἐθνῶν σοφίαν καὶ ἀρετὴν τιμᾶν οἶδασιν· ἀλλ' οὐκ ἴσχυσεν ἀφελῆσθαι τὴν τῆς Ἑλλάδος ψυχὴν, εἰ καὶ ἄπνους μονονοχί τοσοῦτους ἤδη αἰῶνας ἐφαίνετο· ὁ δὲ μάλιστα πάντων ἐνδο-

¹ Voyage d' Italie, de Dalmatie, de Grèce et du Levant fait aux années 1675 et 1676 par J. Spon et G. Wheler t. A'. (A la Haye 1724).

ξον, φίλτατοι ἑταῖροι, καὶ θεῖον ἔμοι γε δοκεῖ οὐ γὰρ κατὰ μικρόν, οὐδὲ κατὰ μέλος, ἀλλ' ἅμα πᾶσα ἀναλαμβάνειν ἡρξάτο ἡ Ἑλλάς, μουσείων πανταχοῦ συνισταμένων, διδασκάλων μετακαλουμένων, καὶ νέων εἰς τὴν Εὐρώπην δημοσίᾳ ἀποστελλομένων, ἵνα κτησάμενοι σοφίαν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις διδάσκαλοι ἐπανέλθωσι. Ταῦτα πάντα γενναῖα, νῆ τὸν Ἀπόλλω, καὶ Ἑλληνικοῦ φρονήματος ἄξια ὑμῖν δὲ μάλιστα προσήκει, ὧ Ἀθηναῖοι, πάντας ὑπερβαλέσθαι φιλοτιμίᾳ σοφίας καὶ ἀρετῆς, ὡς πάλαι οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι. Εἰ γὰρ καὶ οὐ μικρὰ τὰ παρ' ἑκάστοις Ἑλλήσι πατρῶα τῶν καλῶν παραδείγματα, ποῦ μὲν τοι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα εὔροι τις ἂν τὰ δυνάμενα ψυχὰς ἀγαθὰς ἐξαναστῆσαι, οἷα τὰ παρ' ὑμῖν τοῖς Ἀθηναῖοις; ἡρῶα, τάφοι ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν, μνημεῖα παντοδαπὰ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, οὐκ ἔστιν οὐδὲ ποῦς τοῦ Ἀττικοῦ ἐδάφους ἐνθ' οὐκ ἂν εἴη εὐρεῖν ἱερὰ ἴχνη τῶν πατέρων ὑμῶν, ἅπερ αἱ γενεαὶ τῶν ἐθνῶν οἰοῦνται βρωμοῦς ἀθανάτων τιμῶσαι οὐδέ τοτ' ἐπαύσαντο. Οὐ μὲν οὖν ἔδει ὑμᾶς ἐκείνων ἀπογόνους ὄντας καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις οἰκοῦντας γῆν, βίον αἰεὶ φέρειν ἀμαθείας χερσὶν ἡμαυρωμένον ἄπαξ δ' ἀναβλέψαντες οἷων ὑμεῖς προγόνων ἐστέ, οὐ, μὰ τὰς ἀθανάτους ἐκείνων ψυχὰς, οὐ βραδεῖς ἔσεσθε ἐπὶ τὸ τέρμα' οὐ γὰρ ἡρξασθε, ὡς ἂν εἴποι τις, καὶ ἤδη λαμπρῶς ἐδειξάτε πᾶσιν ὡς οὐκ ἀνθρωπίνῳ χωρεῖτε ποδί. Ἐν τίνι γὰρ ποτε τῶν ἐθνῶν τοσαύτην σπουδὴν ὑπὲρ φιλοσοφίας, ἄλλως τε καταρχάς, οἱ παρ' αὐτοῖς ἱερεῖς ἔδειξαν, ὅσην νῦν δεικνύουσιν οἱ ὑμέτεροι, οἱ καὶ Μοναστήριον ἀνέθηκαν ἑταιρεία φιλομούσων, θεῖον ἔργον οὗτοι πρῶτοι ἐργασάμενοι, ὅπερ εὖ οἶδ' ὧς καὶ πᾶσα τῶν νῦν Ἑλλήνων ἡ Ἐκκλησία μιμήσεται; ἡ γὰρ θρησκεία βᾶσις ἐστὶ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας καὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου. Ἐμοὶ μὲν οὖν, φίλτατοι ἑταῖροι, εὐγνωμονοῦντι αἰεὶ ὄν εὖ ἐπαθὸν καὶ τετίμημαι ὑφ' ὑμῶν, γένοιτο καὶ ἔργοις ἀποφηνασθαι ὅσος ὁ ἐμὸς πόθος Ἀθήνας ἰδεῖν ὑπὸ φιλοσοφίας ἠγωνωμέναις ὑμεῖς δέ, ὡς περ ἡρξασθε, οὕτω γενναίως καὶ ἐμβριθῶς χωρεῖτε εἰς τὰ πρόσω, οὐτ' ἐπαίνοις πτερούμενοι, οὐτ' ἐμποδῶν οὐδὲν ἀνυπέροβλητον ποσὶν Ἀθηναίων ἡγούμενοι.

Ἐρωθε !

ΦΡΙΔΕΡΙΧΟΣ ΝΟΡΘΙΟΥΣ
πολίτης Ἀθηναῖος.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ

Κατὰ τὸν ἑορτασμόν τῆς πεντηκονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ἰταλίας εἰς ἓν βασίλειον (περιλαμβάνον τότε ὁλόκληρον τὴν Χερσόνησον πλὴν τῆς Βενετίας, τοῦ Ἁγίου Μαρίνου καὶ αὐτῆς τῆς Ρώμης), ἀπεφασίσθη νάντι-προσωπευθῆ καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀρχαιολογικῶς, ἱστορικῶς καὶ καλλιτεχνικῶς.

Ἡ ἐπὶ τούτῳ ὁρισθεῖσα ἐπιτροπεία ἐνέκρινε, πλὴν ἄλλων, καὶ τὸν καθαρισμὸν «λευκώματος ἀναπαραστάσεων τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων, τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἀρχαίων ἐν γένει μνημείων τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας».

Ἡ ἐργασία αὕτη ἀνετέθη ἡμῖν.

Ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ἐιδικῶν μελετῶν ἡμῶν κατηρτίσαμεν Συλλογὴν ἐκ πενήκοντα καὶ τριῶν φωτογραφικῶν ἀναπαραστάσεων, εἰλημμένων ἐκ βιβλίων Περιηγητῶν, καὶ ἐξ ἄλλων σχετικῶν συγγραμμάτων, λευκωμάτων ἢ μεμονωμένων ἀπεικονίσεων.

Τὸ καθαρισθὲν οὕτω λεύκωμα ἀποτελεῖ, ὡς εἰπεῖν, τὴν «Ἱστορίαν τῆς Πόλεως, τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν Μνημείων τῶν Ἀθηναίων» διδασκομένην διὰ τῶν περιεργοτάτων καὶ ἀυθεντικῶν ἀπεικονίσεων τούτων.

ΕΠΩΝΥΜΙΑΙ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εἰς τινὰ συνεδρίασιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου, ὑπεβάλομεν καὶ ἀνακοίνωσιν «Περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπωνυμιῶν τῆς Θεοτόκου», οὕτω διατυπωθεῖσαν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς αὐτοῦ:

«Ἐν Ἀθήναις, μέχρι τῶν πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου χρόνων, ἐτιμῶντο ἰδιαιτέρως τοπικοὶ τινες ἄγιοι, λ.χ. ὁ Ἅγιος Διονύσιος, ἡ Ἁγία Φιλοθέη, ὁ Ἅγιος Μιχαὴλ ὁ Νέος (ὁ κηπουρὸς), κλπ. ἀλλὰ κυρίως αἱ Ἀθηναῖαι ἦσαν, ὡς εἰπεῖν, παραδεδομένοι εἰς τὴν λατρείαν τῆς Θεοτόκου. Οἱ πολλοὶ ναοὶ οἱ τιμῶμενοι ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἀποδεικνύουσι, πρὸς ταῖς τοπικαῖς παραδόσεις, τοῦτο ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπωνυμίαι αὐτῆς. Καὶ αὗται μὲν, σχετιζόμεναι πρὸς τὴν τοποθεσίαν τῶν ναῶν, τὸν κτίτορα, ἢ πρὸς ἰδιότητα τῆς Θεοτόκου, συνεκεντρώθησαν κυρίως ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς ἐμῆς «Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων»¹. Εἰς τὰς ἐπωνυμίας ταύτας προσθέτω σήμερον ἄλλην τινά, ἣτις χρησεμεῖται ὡς χαρακτηριστικὸν ἐνωτικὸν σημεῖον τῆς παλαιᾶς ἐν Ἀθήναις λατρείας τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, καὶ τῆς νεωτέρας, τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας. Εἰς παλαιὰν δηλαδὴ εἰκόνα ἀνήκουσαν εἰς ἐκκλησίαν τινὰ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπονομάζεται ἡ Θεοτόκος Νέα Κυρά, εἰς διαστολὴν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Κυρᾶς, δηλαδὴ καθ' ἡμᾶς τῆς κόρης τοῦ Διός. Ὡστε ἡ Παναγία τῶν Ἀθηναίων χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ ἐξῆς κυρίως κύκλου ἐπωνυμιῶν: «Ἀθηναία, Σώτειρα, Γοργοεπήκοος, ἡ Νέα Κυρά». Τιμᾶται δὲ καὶ ὡς «Ἀγία Δύναμις» εἰς ἐκκλησίας ἑορταζούσας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου»².

Περὶ τῆς Νέας Κυρᾶς προσθέτομεν τὴν ἐξῆς λεπτομέρειαν.

Εἰς τὸν ναὸν τῆς Σωτείρας Κοττάκη, εἶδομεν παλαιὰν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ Νέα Κυρά». Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀνήκεν εἰς τὴν Ἁγίαν Κυρά (Καντήλη) μετὰ τὴν τελείαν δὲ καταστροφὴν τοῦ ναοῦ ἐκείνου μετηνέχθη εἰς τὴν Σωτείραν τοῦ Κοττάκη. Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ Παλαιὰ Κυρά; ὄχι βεβαίως ἡ Εὐα, ὅπως ἀπήνησεν ἡμῖν ὁ ἱερεὺς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς βεβαίως ἡ Ἀθηνᾶ.

Πρόκειται λοιπὸν περὶ τῶν δύο πολιούχων τῶν Ἀθηναίων, τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἃς ἡ παράδοσις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ διακρίνει διὰ τῶν ὄρων Παλαιὰ καὶ Νέα.

Περὶ τοῦ γνησιοῦ τύπου τῆς Παναγίας τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῆς εἰς τὰς εἰκόνας παραστάσεως αὐτῆς θὰ γράψωμεν ἄλλοτε.

¹ Π.χ. Χρισσοκαστριώτισσα, Στὴν Πέτρα (τῆς Πέτρας), Περγιώτισσα, Ροδακιώτισσα, Χρυσσοπηλιώτισσα (ἐπὶ τῶν Μ. βεράων τῆς Ἀκροπόλεως), τοῦ Ἀγγέλου, τοῦ Βλασσοῦ (ἢ Βλασσοῦ), ἡ Δουβερμαῖνα (τοῦ Βεργενῆ) (:), τοῦ Καντήλη (στὸ Καντήλη καὶ Κυρά Καντήλη), Κυμηναίτισσα (τοῦ Κυμηναίτη), τοῦ Κοττάκη, Χρυσσαλιώτισσα (τοῦ Ἀλιώτη ἢ καὶ Κρυσταλιώτισσα), τοῦ Λυκοδήμιου, ἡ Ροδίτισσα, ἡ Χρυσσοροῦδαῖνα, ἡ Ρόμβη (τοῦ Ῥόμβη), ἡ Γοργοεπήκοος, ἡ Καμουχαριώτισσα (Καμουχαρέα, Καμουχαρέα, Καμκαρέα, Καπνικαρέα), ἡ Ἁγία Κυρά (καὶ ἀπλῶς Κυρά: τὰ εἰσόδια τῆς Κυρᾶς), ἡ Ἐλεούσα (Ἁγία Λεοῦσα), ἡ Μεγάλη Παναγία, ἡ Παντάνασσα (τοῦ Μεγάλου Μοναστηρίου, ὡς ὀνομάζετο τὸ σήμερον Μοναστηράκι), ἡ Πολυχαρῖχη (Πελεχαρῖχη, Πελεκαρῖχη) ἡ Μισσοπορίτισσα κλπ.

² Ο κ. Καρολίδης διαφωνῶν θεωρεῖ τὴν Ἁγίαν Δύναμιν ὡς ἰδίαν Ἀγίαν ἐν τούτοις ἢ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Δυνάμεως τιμωμένη ἐκκλησία τοῦ ἐν Ἀθήναις Μετοχίου τῆς Πεντέλης ἑορτάζει τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἡμέραν τοῦ Γενεθίου τῆς Θεοτόκου.

ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ

[Διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων, αἵτινες τὸ πρῶτον ἤδη δημοσιεύονται ἐν μεταφράσει, διευκρινίζονται σημεῖα τινὰ τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτήρου τοῦ Φωσκόλου, παρέχονται δὲ καὶ πληροφορία ἄξια λόγου περὶ τῆς τοῖς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Ἰονίων νήσων. Τὰ πρῶτόν αὐτα Ἰταλιστὶ γεγραμμένα, τηροῦνται παρὰ τῷ κ. Ἀλεξάνδρῳ Σ. Ρώμῃ, δημοσιευθέντα Ἰταλιστὶ ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου ἱστοριογράφου κ. Σπ. Δε-Βιάζην ἐπὶ τῷ ἰστορικῷ ἔργῳ τῆς Ἐπιτομῆς τοῦ Τριμέροσιν «Curiosità Foscoliane» (Bologna 1889) μετὰ τιμῶν σημειώσεων, ἐξ ὧν παρελάβην πληροφορίας τινάς. Ὁ ἀειμνηστος Σπυρίδων Ρώμας πικρῶ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Ρώμα, κατὰ τὸ 1870 ἐδημοσίευσεν ἐν Νεαπόλει ἑγγεγραμμένον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: «Διημερτήρησις κατὰ τῆς εἰς Ἰταλίαν μετακομιδῆς τῶν ὄψεων τοῦ Οὔγου Φωσκόλου»].

Α

Ἀγαπητὲ Διονύσιε, πολυαγάπητε.

Ἄν ἤθελον ἐπιτύχει μέσον ἀσφαλὲς διὰ ν' ἀπαντήσω ἀνοίγων πρὸς σέ τὴν καρδιά μου, θὰ σοῦ ἔγραφα εὐθύς ὡς ὁ κοινὸς φίλος Πουσσέ διεβίβασεν εἰς ἐμέ τὴν ἀπὸ 18 Φεβρουαρίου παρελθόντος ἔτους ἐπιστολήν σου. Ἄλλὰ τὸ νὰ γράφωμεν πρὸς φίλους, πολλὴ μακρὰν διαμένοντας καὶ μετὰ μακρὰν σιωπὴν, συγχρόνως δὲ ἐξ ἀνάγκης νὰ μὴ δυνάμεθα ν' ἀνοίξωμεν τὴν καρδιά μας, εἶναι πρᾶγμα πικρότατον. Διὰ τοῦτο ἐσιώπησα τότε· τὴν δὲ, ὅτι ὁ Κύριος Στράνης¹ ἀναδέχεται νὰ μεταφέρῃ τὰς ἐπιστολάς μου ἄνευ κινδύνου ἐξετάσεων, ἔγραψα πρὸς τὸν ἐκ Λευκάδος Ἰωάννην Ζαμπέλην², ἐκεῖνος δὲ, βλέπων σε καὶ δυνάμενος νὰ γράφῃ εἰς σέ ἀσφαλῶς, θὰ σοῦ φανερώσῃ τὰ φρονήματά μου, περὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα τόσον μᾶς ἐνδιαφέρουν καὶ τόσον μᾶς θλίβουν. Πρὸς τούτους δὲ ὁ Γεώργιος δὲ Ρώσσης θὰ σοῦ εἴπῃ διὰ ποῖαν αἰτίαν δὲν ἠμπορῶ νὰ προσέχω ὅσον θὰ ἐπτόθουν καὶ πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ χίριν τῆς φήμης, ποῦ θὰ ἠδυνάμην ἴσως νὰ προσπορίσω εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα. Θὰ ἐξακολουθήσω ὅμως παλαιῶν ἂν μοῦ λείπουν δὲ αἱ δυνάμεις, ἀναντιρρήτως δὲν θὰ μοῦ λείψῃ τὸ θάρρος· ἡ δὲ τιμὴ μου δὲν θὰ συναπολεσθῇ μετ' ἐμοῦ. Διὰ τὸν υἱόν σου³ λαμβάνω συνεχῶς εὐχαρίστους εἰδήσεις παρ' ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐρωτῶ περὶ τῆς νεολαίας τῶν Νήσων, διότι τὸ καλλίτερον ἢ χειρότερον μέλλον τῶν Νήσων ἐξαρτάται τὴν κυρίως ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς νεολαίας ἡμῶν· χαίρω δὲ, ὅτι καὶ αἱ τῶν ἄλλων γινώμαι περὶ τοῦ νέου ἐκείνου μοῦ ἐπεβεβαιώθησαν παρὰ σοῦ. Χαιρέτησέ τον ἐξ ὀνόματός μου καὶ ἐγὼ χαιρετῶ πάντοτε ἐξ ὀνόματός σου τὸν Πουσσέ, ὅσας ἐρχεται νὰ με βλέπῃ καὶ μ' ἐρωτᾷ περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ συμπολιτῶν μου. Ἐγὼ δὲ, ὅστις λαμβάνω, ἄλλοτε μὲν παρὰ τοῦ ἐνός, ἄλλοτε δὲ παρὰ τοῦ ἄλλου ἐξ ὑμῶν εἰδήσεις περὶ πάντων, ἀναγινώσκω εἰς αὐτὸν τὰς ἐπιστολάς, εἰς τὰς ὁποίας

¹ Δουδοβίκος Στράνης, γνωστὸς διὰ τὸν πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν ἐρωτὰ του, ἀπέβηκεν ἐν ἔτει 1822 εἰς τὸν Φώσκον αὐτοσχεδίου τινὰς στίχους τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Αἱ ποιήσεις ἐκείναι ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Κερκύρῃ.

² Ἰωάννης Ζαμπέλης, ὁ γνωστὸς τραγῳδός. Ὁ Ζαμπέλης διηγείται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του, ὅτι οἱ Τάφοι «τὸν ἐφλόγισαν διὰ πυρὸς Ἑλληνικῆς καὶ ἐξήγειρον τὴν ψυχὴν οὐ οὐ ἐκ τοῦ ὕπνου τοῦ θανάτου». Αἱ πλείους ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Φωσκόλου ἀπωλέσθησαν κατὰ τὸν συμβῆντα ἐν Λευκάδι σεισμόν τῆ 7 Ἰανουαρίου 1825. (Τραγῳδίαι, Εἰσηγήσεις τόμ. I, Ζῆλονθος 1860). Ἄβρη εἶναι ἡ μόνη ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ζαμπέλου, ἀλλὰ δὲν εἶναι πληρῆς.

³ Ἐννοεῖ τὸν Κανδιάνον. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Διονυσίου Ρώμα. Ψυχὴ φύσει φιλελευθερῆ, ἐγένετο ἐνθουράτου μεταρρυθμιστή. Παρὰ τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως ἔτιχε τῶν ὑψηλῶν τιμῶν. Ἐθεράπευσε δὲ καὶ τὴν ποίησιν γράψας στίχους εἰς τὴν Ἰταλικὴν καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν.

γίνεται λόγος περὶ σοῦ, καὶ γινόμενος διερμηνεύς τῶν λόγων σοῦ καὶ ἐκείνου, τῷ διαβιβάζω πάντοτε τοὺς ἀσπασμούς σου. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ κατορθώσῃς νὰ βγάλῃς ἐννοίαν ἀπὸ τῆς κακογραφίαν μου καὶ τὰ ἱερογλυφικά μου· ἀλλὰ ἐνῶ ἐτοιμαζόμενος νὰ σοῦ γράψω ἀνθρωπινὰ καὶ ἐν ἐκτάσει, ἐρχεται ὁ Κύριος Στράνης καὶ μοῦ λέγει, ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ ἐπιβῇ τῆς ἀμάξης καὶ ὅτι, ἂν δὲν σπεύσω, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σοῦ φέρῃ οὔτε τὴν μιστὴν ἐπιστολήν μου, ἐγὼ δὲ, ὅσον προσπαθῶ νὰ γράψω γληγορότερα, τόσον γράφω χειρότερα. Ἄλλ' ὁ Ρώσσης ἔχει συνηθίσει τὸν χαρακτήρα μου καὶ θὰ σοῦ δανείσῃ τὰ μάτια του καὶ τὰ ματογυάλια του, διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τὴν κακογραφίαν μου. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐπειδὴ συνέπεσε νὰ γράψω καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ρώσσην καὶ πρὸς τὸν Ζαμπέλην πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἤθελα νὰ εἶπω καὶ πρὸς σέ, δύναμαι ἀβλαβῶς νὰ σὲ παραπέμψω εἰς ἐμένας τὰς δύο ἐπιστολάς, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ λήβῃς ἀρκούσας πληροφορίας. Καὶ τότε σὲ χαιρετῶ ἐξ ὄλης ψυχῆς. Ὑγίαινε.

Λευκίον 4 Ἰουλίου 1819.

Ὅλος ἰδικός σου
ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

Β

Φίλτατέ μοι Κόμη Ρώμα,

Παρὰ τοῦ Βολτέρρα¹ καὶ παρ' ἄλλων μανθάνω, ὅτι παροτρύνειτε διὰ τὴν σιωπὴν μου καὶ διὰ τὴν ἀναληθείαν καὶ ἀμεριμνησίαν μου ἐπιπέτων ὑποθέσεων, ἢ, ἵνα ἀκριβέστερον εἶπω, ἐπὶ τῆς ἀθλιότητος καὶ καταισχύνῃς τῶν ἡμετέρων νήσων. Ὡς πρὸς ὑμᾶς, ἀγαπητέ μοι Κόμη, ἠξέυρω, ὅτι ὁσάκις ἐγράφατε ὡς ἀτήνησα πάντοτε εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐβράδυνα πάντοτε, ἀναμένων νὰ ἐπωφεληθῶ εὐκαιρίαν τινά, ὅχι τόσον φειδόμενος τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, τὰ ὁποῖα ἐδῶ εἶναι ὑπέρογκα, ὅσον διὰ νὰ δύναμαι νὰ σᾶς γράψω ἐλευθέρως εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς Εὐρώπης ὑπολαμβάνουσι, φαίνεται, ὅτι ἔχει γίνει ἀποδεκτὸν ὡς νόμος τοῦ κράτους, τὸ νὰ παραβιάζωσι τὰς σφραγίδας ὄλων τῶν ἐπιστολῶν. Ἄν ὅμως ὁ ὑποσχεθεὶς νὰ σᾶς ἐπισκεφθῇ καὶ διαβιβάσῃ πρὸς ὑμᾶς τὰς ἐπιστολάς μου ἐλησμόνησε καὶ ὑμᾶς καὶ ἐμέ καὶ τὰς ὑποσχέσεις του, σᾶς ἐξορκίζω νὰ μὴ αἰτιάσθε ἐμέ διὰ τὴν ἀφροντισίαν ἄλλου. Ὡς πρὸς δὲ τὰ τῶν νήσων νομίζω, ὅτι οὐδεὶς μᾶλλον ἐμοῦ τὰ ἐνεκοιλώθη, οὐδεὶς μᾶλλον ἐμοῦ εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπανορθώσῃ ἐν μέρει ἂν μὴ ἄλλο τι, τὰς συμφοράς, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατατρύχονται, δύναμαι δὲ νὰ προσθέσω, ὅτι οὐδεὶς προεἶδεν ἀκριβέστερον καὶ προεἶπεν ἐπικαιρότερον τὰ δεινὰ αἴτινα ἐπέκειντο κατ' αὐτῶν εὐθύς ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ Κ. Φορέστης², εἰς ὃν ἐνεχείρισσα ἔκτο ε τὴν προφητείαν μου, συγκειμένην ἐκ πολλῶν σελίδων προρρήσεων καὶ συμβουλῶν ἀνωρελεστάτων — μὴ πειραχθῆε — ἀνωφελεστάτων, διὰ τὸ ὁποῖον πταίετε σῆς οἱ αὐτόθι. Διότι ἂν εἴχον ἢ εἰκαστικὴν ἢ πολιτικὴν τῶν ἡμετέρων Νήσων ἤθελον

¹ Κωνσταντῖνος Βολτέρρας, ἐξιδελφός τοῦ Φωσκόλου. Ἦ θεία τοῦ Οὔγου Ἰωάννα ἐνυμφεῦθη πρὸς Μιχαήλην, βραδύτερον δὲ ἤλθεν εἰς δευτέρον γάμον μετὰ τὸν Σωμερτίην. Ἦ θυγάτηρ τοῦ πρώτου ἐγένετο σύζυγος τοῦ Κωνσταντίνου Βιλέρρα.

² Σπυρίδων Φρέστης, Ζικύνθιος, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας καὶ φίλτατος τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὸν κ. Σ. Δε-Βιάζην, οὗτος ὑπεδαύλιζε τὸ μῖτος κατὰ τῶν κατεχόντων τὰς Νήσους Γάλλων καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ἀγγλικὸν ὄνομα. Συνεβούλευσε πρὸς τούτους, καὶ ἐτήρησε νὰ γίνῃ αἴτησις ὑπογεγραμμένη παρὰ διαφόρων Ἰονίων πρὸς τὸν Ἀγγλον Ναύαρχον τῆς Μεσογείου, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὰς Νήσους ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ζυγοῦ.

ἔκτοτε σκεφθῆναι νὰ ἔχωσιν ἐν Λονδίῳ ἄνθρωπον θέλοντα καὶ δυνάμενον νὰ προσέχη καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος καὶ νὰ παρέχωσιν αὐτῷ τὰ αναγκαίουτα μέσα ἵνα κηρύττῃ τὴν ἀλήθειαν, ὅπως τὴν γνωρίσῃ καὶ τὴν αἰσθανθῆναι τὸ Ἀγγλικὸν Ἔθνος, οἱ ἀνθύπατοι ἠθέλον ἔκτοτε χαλιναγωγηθῆναι, διότι τὸ Κοινοβούλιον καὶ ὁ Βασιλεὺς ἠθέλον μάθει ἀκριβῶς πῶς ἔχουσιν τὰ πράγματα ἀπὸ δὲ τούτου σήμερον τὸ ὑπουργεῖον, ἢ σύγχυσις καὶ διαφωνία ἐν ταῖς καταγγελίαις, ἐν ταῖς συνηγορίαις, ἐν ταῖς ἀντεγκλίσεσι, τὰ πολυτρόνια παθήματα, ἢ μακρὰ σιωπὴ, τὸ ἀβέβαιον τῶν γεγονότων, αἱ ὑπερβολαὶ εἰς τε τὰς αἰτιάσεις τῶν κυβερνωμένων καὶ τὰς ἀπαντήσεις τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν ὀπιθῶν αὐτῶν καὶ φίλων ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, ἐπέχυσαν τοσοῦτον σκότος εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐξοριζώθησαν τὰ δεινὰ, ὥστε οὐχὶ δραστικοῦ, ἀλλ' οὐδὲ κτευναστικοῦ φαρμάκου ὑτάρχει ἐλπίς· ἂν δ' ἀπομένῃ ἔτι ἀμυδρὰ τις τοιαύτη, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῆ ἄνευ τολμῆς, καὶ κινδύνων, καὶ χρόνου. Θὰ μοῦ εἰπῆτε, Κόμη μου, οἱ ἐγὼ, ὅστις ἔχω ἐν Ἀγγλίᾳ πολλὰ μέσα καὶ φίλους, δὲν ἔτρεξα τότε ἐκεῖ, τὸ ὀπίθων συνβούλευον καὶ ἐθεώρουν ἐπιτάγματα καὶ ὅτι ἐκ τούτου προέρχονται αἱ αἰτιάσεις ὑμῶν καὶ πολλῶν ἄλλων, οἵτινες μοὶ γράφουν ἀδιαλείπτως ὀνειδισμὸς ἐξιστοροῦντες· εἰς ἐμὲ ἀθλιότητα· καὶ δεινὰ. Ἀλλὰ διατὶ δὲν ἠθέλησαν ποτε νὰ σκεφθοῦν, ὅτι ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο ἔχω σήμερον πλὴν τοῦ ὥρολογίου μου καὶ ὅτι ἕκαστον ἡμῶρον ποῦ θ' ἀφήσω νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ ἐργασθῶ, μὲ βυθίζει εἰς λογισμοὺς, καὶ εἰς ἔνδειαν, καὶ εἰς ταπεινώσεις, καὶ εἰς ἐτροπὴν; Ἄν ἠθέλον κατατρίβει τὸν χρόνον μου ἵνα γράφω καὶ ἵνα προβάλω καθ' ἑκάστην εἰς τὰς ἀναπιδράστοις κατ' ἐξέχον τὸν χρόνον ἐνεργείας ὑπὲρ τῶν Νήσων, θὰ ὄφειλον νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ἐργασίαν μου, τὴν ἀναπόφευκτον εἰς τὴν συντήρησίν μου, καὶ ὅχι μόνον εἰς ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις μου πρὸς τοὺς φίλους, οἵτινες συνέδραμον καὶ ἐμὲ καὶ τὴν οἰκογενεῖάν μου, καὶ τὴν ἀτυχῆ μητέρα μου, καὶ τὴν ἀδελφὴν μου, ὅτε περιεφερόμην πλάνης καὶ φυχῆς, εἴτα δὲ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἄν τότε δὲν εἶχον τινὰ, ὅστις πεποιθὸς ἐπὶ τὴν τιμὴν μου καὶ εἰς τὰς μελλούσας σπουδὰς μου νὰ μὲ συντρέχῃ ἐπὶ δύο ἔτη ἐνδείας καὶ νόσου θὰ εἶχον ἴσως ἤδη ἀποθάνει εἰς Νοσοκομεῖόν τι καὶ θὰ μ' εἶχον ἐνταφιάσει δι' ἐλεημοσύνης. Κερδίζω... Ἀλλ' ὁ Βολτέρρος καὶ ὁ Ρώσσης, οἱ ὅποιοι βλέπουν τί καὶ πόσον στοιχίζει εἰς ἐμὲ, τὸ ν' ἀπολαμβάνω τὰ πρὸς τὸ ζῆν, θέλουν σὰς εἶπῃ, ὅτι μέρος τῶν ἀπολαυῶν μου εἶναι κινονικῶς ὀρισμένον ἵνα πληρῶνω τὰς ὀφειλάς μου εἰς πισωτάς καὶ φίλους. Καίτοι δὲ δὲν ἔχω κενεὴν τῶν οἰκογενειακῶν τέρψεων, αἱ ὅποια γλυκαίνουν τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἔχω ὅμως εἰς βάρος μου τὰς ὑποχρεώσεις οἰκογενειαρχοῦ, διότι, ἀποῦ ἐμερίμνησα περὶ τῆς ἀνατροφῆς ἐνὸς ἀδελφοῦ καὶ περὶ τῆς στηρίξεως μιᾶς μητρὸς, ἐπέπρωτο εἰς ἐμὲ νὰ φροντίζω περὶ τῶν ἀτυχῶν περιστάσεων μιᾶς ἀδελφῆς, ἣτις ἠτύχησε εἰς τὸν γάμον τῆς ἢ δὲ ἀδυναμία τοῦ νὰ προσέχωμαι εἰς αὐτὴν ἀρωγὸς· εἶναι δι' ἐμὲ πηγὴ ἀναβλύζουσα πικροτάτας ἡμέρας· καὶ λογισμὸς πικροτάτους. Εὐρίσκετε ἐγγλιστὸν μίαν ἐπιστολὴν δι' αὐτὴν· μὴ σὰς

¹ Ὁ Κ. Σάθας ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» (σελ. 684) λέγει, ὅτι ὁ Φωσκόλος ἐγραψε διαφορὰ ἔργα ἑλληνιστί, ἐν οἷς καὶ μίαν Ὁδὴν εἰς τὴν Παργαν. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἐν ἑκ τῶν ασφαλέτων τοῦ ἡμετέρου ἱστοριοδίφου. Παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας ἡμῶν δὲν ἠτύχησαμεν νὰ εὕρωμεν οὐδὲν ποιητικὸν ἔργον τοῦ Φωσκόλου ἑλληνιστί γεγραμμένον. Ἐββασιώθημεν μόνον, ὅτι ἠτύχησε εἰς τὴν Ζακύνθον ἐρωτικά ποιήματα εἰς δημοδὴ ἑλληνικὴν, καὶ τὰ ἐδίδεν εἰς νεανίδας μετὰ τῶν ὀπίθων ἐρωτοτροπείας.

βρῦνῃ, ὅτι σὰς παρακαλῶ νὰ τὴν διαβιβάσῃτε πρὸς αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ὅπως μὴ βραδύνη ἢ δυστυχὴς ν' ἀπολαύσῃ τῆς συνδρομῆς, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος δύναμαι νὰ δώσω εἰς αὐτήν.

Πλὴν ὅσων εἶπον, δύναται νὰ ἐπιτευχθῶσι πολλὰ, πολὺ δὲ περισσώτερον τώρα, ὅτε ἡ ὑπόθεσις τοῦ Μαρτινέγκου καὶ ὁ φίλος τοῦ Ρώσσης, καθ' ἃ μοι εἶπε, δύναται νὰ φωτίσωσι τὸ Κοινοβούλιον διὰ τῶν πληροφοριῶν, ὧν ἔστερεῖτο μέχρι τοῦδε καὶ νὰ διαλύσωσι τὸ σκότος ἐν τῷ ὀπίθῳ περιστρέφεται συστηματικῶς ἢ διοικήσει τῶν Νήσων.

Ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον χαρτὶ τὸ δὲ ταχυδρομεῖον ἀναχωρεῖ. Θὰ σὰς γράψω ἀρβύτως διὰ τοῦ προσεχέως μετὰ περισσοτέρας τάξεως καὶ ἡσυχίας, ὁ δὲ Ρώσσης· θέλει ἐκφράσῃ καὶ ἐκείνος τὴν γνώμην του.

Ἐν τούτοις σὲ ἀσπάζομαι ὀλοφύχως. Ὑγιαίνε.

Ἐ. Ληίδης 23 Ἰουνίου 1821.

Ὅλος ἰδικός σου
ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

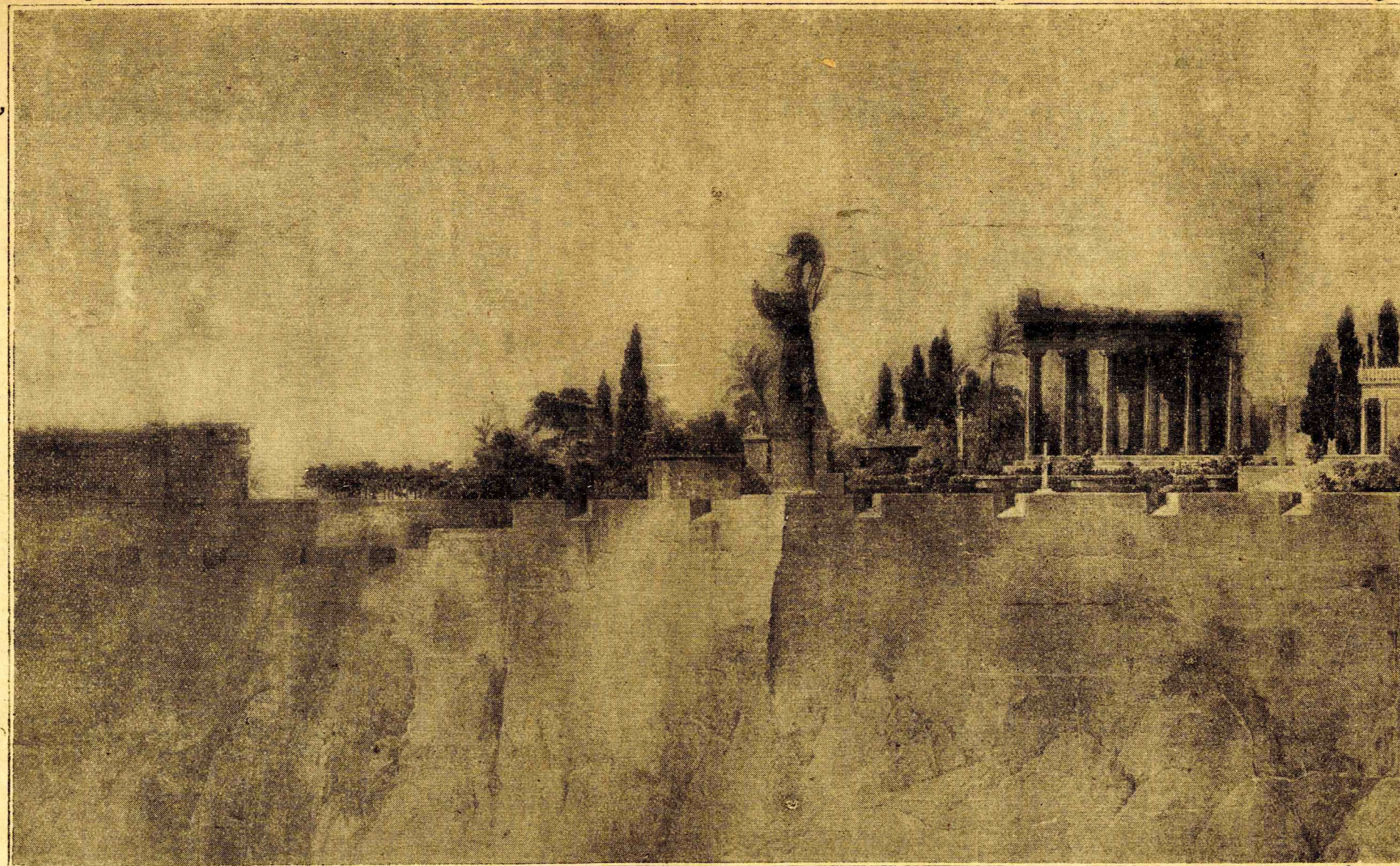
Γ

Ἀγαπητέ μου Κύριε Κόμη,

Ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἤρχισα καὶ ἐξοκολουθῶ ἀκόμη νὰ γράφω περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν Νήσων καὶ τῆς διὰ τὸ μέλλον αὐτῶν μερίμνης, τοσοῦτο μᾶλλον, καθόσον, ἐν δὲν ἐξυσευθῆ καὶ ἐφαρμοσθῆ μέσον ῥιζικῆς θεραπείας, προβλέπω νέας καὶ χειροτέρας καὶ ἀξινούσας πάντοτε ἀθλιότητας δι' αὐτοὺς τῶν ἀτυχῆς τόπων. Ἀλλ' ἢ ἐπιστολή μου, ἀπὸ σελίδος εἰς σελίδα χωροῦσα, κατήντησε τόμος· ὁ δὲ χρόνος, τὸν ὅποιον ὀφείλω νὰ δαπανῶ εἰς ἀνασχολήσεις, ὅχι τόσον ὀρελίμους εἰς τοὺς συμπολίτας μου, ὅσον ἀναντιρρῶτος ἀναγκαιοτέρας εἰς τὸν βίον μου, ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐργασία, δὲν ἐπιτρέπουν εἰς ἐμὲ νὰ περαιώσω αὐτὴν καὶ νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἐξαδέλφου μου Βολτέρρου. Ἴνα πείσω ὑμᾶς περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών μου, πρέπει νὰ σὰς παραστήσω ὑπὸ ποίας πολιτικῆς συνθήκας διατελεῖ ἡ Ἀγγλία, καὶ πῶς θεωροῦνται ἐνταῦθα αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι, καὶ πόσον μάταιον τὸ νὰ ἐπιζητήσῃς ὅτι δύναται ποτε νὰ ἐπέλθῃ μεταβολὴ εἰς τὰς διαταγὰς καὶ τὰς κακοβουλίας τοῦ Ὑπουργείου, διότι αἱ σκεφαντίαι ἰδίως ἐφέροντο περιεσκεμμένως, χαλκεύονται δ' ἐνταῦθα συστηματικῶς καὶ λελογισμένως. Ἐκ τοιούτου δ' ἀκριβῶς ὑπολογισμοῦ, οἱ ὑπουργοὶ ἐξέλεξαν ὧς ἐπιτελεσθῆναι ἄνθρωπον, ὅστις τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν θεωρεῖ λέξις κενὸς καὶ γελοῖα· ἀγυρτείας τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ὅθεν ἐπαναλέγω εἰς ὑμᾶς, ὅτι διὰ νὰ σὰς μεταδώσω πλήρεις περὶ πάντων πληροφορίας, δὲν θὰ ἤρχει ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐγραψα σὰς παρακαλῶ ὅμως νὰ ἀξιώσῃτε προσοχῆς ὅσα θὰ σὰς ἀφηγηθῆ ὁ κύριος Βολτέρρος, ὅστις δὲν εἶχε μὲν, εἶναι ἀληθές, τὸν ἀπαιτούμενον καιρόν, ἵνα ἐμβαθύνῃ εἰς πάντα τὰ καθέκαστα, εἶχεν ὅμως ἀρορμὴν νὰ γνωρίσῃ ὀλιωδῆποτε τὰς γενικάς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μετρχεται ἢ ἐνταῦθα Κυβερνήσις ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἡμετέρων Νήσων. Ἐν μέσον θεραπείας ὑτάρχει, ἐν καὶ μόνον ἴσως, δὲ οὐχὶ δύσκολον νὰ ἐπιτευχθῆ· ἀλλὰ φύσεως τοιαύτης, ὥστε ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσῃ ἄνευ σθεναροῦ καὶ στερροῦ ἐγκατεθήσεως, οὐδ' ἄνευ συνασπισμοῦ τῶν χρηστῶν πολιτῶν καὶ θαρραλέας ἀποφάσεως, νὰ εἶναι δραστήριοι ἅμα καὶ καρτερικοί, ἐμμένοντες μετ' ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς. Ἐγχεῖται δὲ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος θεραπεία εἰς τὴν χρῆσιν πάντων τῶν μέσων τὰ ὁποῖα ἐξ ὑμῶν ἐξαρτῶνται, ὅπως μάθη τὸ Ἀγγλικὸν Ἔθνος, ὅτι οἱ Ἕλληνες τῶν Ἰονίων Νήσων τυραννοῦνται παρὰ τὴν πίστιν τῶν

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΩΣ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΘΘΩΝΟΣ

*“Südliche Ansicht des Königl: Palastes auf der Acropolis...
[“Μεσημβρινή ὕποψις τῶν βασιλικῶν Ἀνακτόρων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως,,].*

συνθηκῶν, παρὰ τὴν φυσικὴν ἰσότητά, πρὸς τούτους δὲ καὶ παρὰ τὸ ἀληθὲς συμφέρον τῆς Ἀγγλίας. Τὸ Ὑπουργεῖον οὐδέποτε παρεκκλίνει τοῦ συστήματός του, εἰμὴ ἐξ αναγκάζομενον ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου· τὸ δὲ Κοινοβούλιον οὐδέποτε θεσπίζει κτὰ τοῦ Ὑπουργείου, εἰμὴ ὅταν ἐκβιάζεται ὑπὸ τῆς διαμαρτυρίας τοῦ Ἔθνους. Θι εἶπατε, ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς ἐμὲ νὰ καταστήσω τὸ Ἀγγλικὸν Ἔθνος ἐνήμερον, διατι δὲν τὸ ἔτραξα μέχρι τοῦδε, θὰ σᾶς ἀνακοινώσω τοὺς ἀληθεῖς καὶ ἰσχυροὺς λόγους, ὃ αὐτὸς δὲ ἐπίσης θὰ σᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα θὰ μὲ καθίστων ἱκανὸν νὰ ἀνυψώσω φανερὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν γῆσων. Περὶ τούτου γράφατέ μου, ἀγαπάτέ με, καὶ πιστεύσατέ με

Λονδίνον, 21 Ἰουλίου 1821.

Πάντα ὑμέτερον
ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΠΗΓΑΙ*

ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (1824 - 1828)

Ἱστορικὸν σημεῖωμα τοῦ 1826

* Ὁ Ἱμπραϊμάσας διατρέψας εἰς Πάτρας ὀλίγας τινὰς ἡμέρας ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, ἐκίνησε διὰ τῆς ἐπιτοχίας τῶν Καλαβρῦτων νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ φρούρια τῆς Μεσσηνίας. Μία πτέρυξ τῶν Τούρκων εὔρε μικρὰν τινὰ ἀντίστασιν εἰς μίαν θέσιν ταύτης τῆς ἐπαρχίας καθὼς καὶ ὀλίγην βλάβην· οἱ δὲ λοιποὶ καύσαντες ὅπου ἀπέρασαν, καὶ αἰχμαλωτίσαντες εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Χελμοῦ, ἐφθάσαν ἀβλαβεῖς εἰς Τριπολιτζάν. Περίπου τῶν 300 ψυχῶν ἐλείψαν ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν, οἱ αἰχμαλωτισθέντες ὅμως φθάσανοι τὸν ἀριθμὸν τῶν 100, οἱ δὲ λοιποὶ κρημνισθέντες ἀπὸ ἓνα βράχον τοῦ ὄρους Χελμοῦ ἐσκοτώθησαν.

Εἰς Τριπολιτσάν διέτριψεν ὀλίγας ἡμέρας. Εἰς αὐτὴν ὅπως τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς διατριβῆς του οἱ Πελοποννήσιοι Τούρκοι ἐνωμένοι μὲ μερικοὺς ἄλλους, ἐπεριήλθον ὀλίγα μέρη τῆς Καρυταίνης καὶ Φαναρίου. Εἰς τὴν Καρύταιναν δὲν ἤθραν νὰ βλάψουν ἐπειδὴ τὰ χωριά ἦταν κκῦμένα ὁποῦ ἀπέρασαν, οἱ ἄνθρωποι ἐπροτραβήθησαν καὶ τὰ γεννήματα ἦσαν πράσινα.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φαναρίου ἔκαυσαν τὴν Ἀνδρίτσαινα καὶ μερικὰ χωριά· ἄλλην βλάβην δὲν ἐπροξένησαν.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν ἐπέστρεψαν εἰς Τριπολιτζάν.

Ἄφησε φρουρὰν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν ὅχι πολλὴν καὶ ἔπειτα διαιρέσας τὸ στράτευμά του εἰς δύο ἐκίνησαν τὸ ἓν σῶμα, συμποσούμενον ἀπὸ δύο χιλιάδες εἰς τὸ Δερβένι (μακρὸν πλάγι) τῆς Καλαμάτας, ὅπου ἦλθον καὶ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια Τούρκοι ἀπὸ τὸ κάτω μέρος καὶ ἀπέρασαν αὐτὸ τὸ βουνόν. Τὸ ἄλλο σῶμα συμποσούμενον ἀπὸ 5 χιλιάδας· ἐκατέβη ἀπὸ τὸ στενὸν τῆς Πολιανῆς, ἀπέρασαν ἓν σῶμα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὑπερον εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, ἀκολούθως ὅλοι αὐτοὶ εἰς τὸν Μιστρὰν καὶ ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὰ πσινὰ χωριά, ὅπου ἠγμάλωτισαν ἀνεκτὰ γυναικόπαιδα, καὶ ἔπειτα ἐκατέβησαν εἰς Μεσσηνίαν, ἐτήγαν ἔως τὸν Ἀρμυρόν καὶ ἀκολούθως εἰς τὰ φρούρια τῆς Μεσσηνίας καὶ ἐσηκῆνωσαν ἔξω τῶν φρουρίων διὰ τὸν φόβον τῆς πανώλους.

Οἱ Πελοποννήσιοι δὲν εὐχέθησαν σωματωμένοι εἰμὴ ἓν μικρὸν σῶμα εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, ὁποῦ δὲν ἐπῆγεν ὁ ἐχθρὸς· καὶ ἓν ἄλλο μέρος τῶν Καλαβρῦτων καὶ αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς δὲν ἀπέρασαν, καὶ ἓν ἄλλο, ἐκεῖνο δηλαδὴ ὁποῦ ὡς

προεῖπον ἔβλαψε μίαν πτέρυγα τοῦ ἐχθροῦ, εἰς Καλάβρυτα.

Ἦτον καὶ ὁ Νικηταρὸς σωματωμένος μὲ σχεδὸν δύο χιλιάδας εἰς τὸ Δερβένι, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ στρατιῶταί του ἦταν λεονταρίζαι καὶ Ἀρχάδιοι καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἐπήγαιεν εἰς τοὺς τόπους τοὺς νὰ ἀπεράσῃ, ἐβιάσθησαν νὰ ἀφήσουν τὴν θέσιν διὰ νὰ σώσῃ τῆς φαρμίλαις των, εἰδὲ ἄλλῶς ἠθέλεν εὔρει ἀντίστασιν ἀρκετὴν ἀπ' αὐτοὺς ὁ ἐχθρὸς, καθὼς πάντα ἤθρεν εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ὁ Σουλεϊμάνμπεις χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ περάσῃ ὁσάκις ἐδοκίμασε.

Μ' ὀλονό ἰ όμως ὁ Νικηταρὸς ἐτραβήχθη ἀπ' αὐτὸ τὸ στενόν, δὲν ἔκαμεν ὀλίγην β ἀβὴν εἰς τὸν ἐχθρὸς, διότι καθὼς ἀπεμακρύνθη τὸ πολὺ μέρος τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁποῦ ἐξ αὐτῶν ἔμειναν ποῦ 20 ποῦ 50 καὶ ἄλλοῦ 100 ἐκτύπησε εἰς αὐτὰ τὰ μικρὰ σώματα καὶ ἐσκοτώσε περίπου τῶν 500 χωρὶς ὑπερβολήν. Ἐπίασε ἐξ αὐτῶν καὶ ζωντανούς καθὼς καὶ ἓν σῶμα ἀπαντήσας ἀπὸ 26, τοὺς μὲν 9 ἐσκοτώσε τοὺς δὲ 17 ἐζύργησε μὲ ἓναν σημαντικὸν τοὺς ὁποίους καὶ ἐρόνευσεν ἔπειτα.

Ἄν τὰ διατρέχοντα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠθέλαν κρατήσουν τοὺς ὅπλαρχηγούς τῶν Πελοποννησίων καὶ τοὺς ἀρχηγούς των εἰς Ναύπλιον καὶ Ἄργος, ἔπειτα ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν, ὥστε αὕτη ἢ αἰτία ἔκαμε νὰ μὴ εὐθεθοῦν οἱ Πελοποννήσιοι συσσωματωμένοι μὲ ἓν σῶμα ἀνάλογον εἰς κανένα μέρος, βέβαια ἂν ἄλλῶς, ἠθέλαν βλάψουν καιρίως τὸν ἐχθρὸν καθότι δὲν ἦτον δυνατός, ἀλλ' οὔτε (ἴσως διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν καλῶν ἀξιωματικῶν του τοὺς ὁποίους ἔχασεν εἰς Μεσολόγγι) ἐκινήθη εἰς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν μὲ ἐκείνους τοὺς γνωστοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐκινεῖτο προηγουμένως.

Ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ πολλοὺς σκλάβους, οἵτινες ἔφυγαν ἀπὸ τὸ στρατόπεδον, ἀπὸ πολλὰ ἄλλα διδόμενα καὶ ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως ὁποῦ ἔγιναν εἰς τοὺς τόπους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπέρασαν οἱ ἐχθροὶ, ὅτι νὰ ἠγμάλωτισαν περίπου τῶν 1500 ψυχῶν, χωρὶς νὰ φθάσωσι 2,000.

«Θύμησις δι' ἓναν σκλάβον»

ποῦ τὸν ἐπῆραν εἰς τὴν Μοθώνην»

«Εἰς τὰ 1826 εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Σεπτεμβρίου ὁποῦ ἐκστράτευσε ὁ Ἱμπραϊμὰ τὴν ὑστερινὴν φορὰν εἰς τὴν Καρύταιναν εἰς χωρίον Βαλτεσινίκο καὶ ἐπιάσθη ὁ ἄνωθεν εἰς τὸ Μοναστήρι Βαλτεσινίκο ὀνομαζόμενον Ἅγιος Νικόλαος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται **Σπῦρος Παπαγιαννόπουλος** τὸν ὀνόμαζαν καὶ πολλοὶ καὶ Σπυροζαντὲ καὶ Σπῦρο Δεσποτόπουλο. Ἦταν ἄνθρωπος πολιτικός, ἐχορημάτισε προχρόνους σεντουκεμίνης¹ εἰς τὴν Καρύταινα. Αὐτὸς γνωρίζεται ἀπὸ πολλοὺς Τούρκους Μωραΐταις καὶ ξεχωριστὰ ἀπὸ τοὺς σχετικῆς τῆς² ὁποῦ τὸν ἐγνωρίζουν πολὺ ἀ κτὰ ὡς οἰκιακόν τους. Ὁ ὁποῖος ἦτο τῆς ἡλικίας τζήρακα ἔως πενήντα πέντε χρονῶν καὶ εἶναι σπανὸς μὲ ὀλίγον μουστάκι, ἢ μύτη του ὀλίγον μεγάλη, τὰ μάτια του καστανά, τὸ μπόϊ του πρώτο».

«Ἐτερον ἱστορικὸν σημεῖωμα».

«Αἱ 16 χιλιάδες, τροῦται ἡγελοῦται³, ἦτον εἰς τέσσαρα ὀγμιέμεντα.

Τὸ κάθε ὀγμιέμεντο ἀπὸ 4 χιλιάδες. Τὸ ἄν ὀγμιέμεντο

¹ Οἰκονομικὸς ὑπάλληλος (ταμίης).

² Ποόκιμοι.

³ Τῆσι φανέτοι μοι ἀπόσπασμα μεγαλειτέρου σημειώματος φιλοπετριδὸς Ἑπτανήσου, ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ὁποῦ φρονούμεν, ὅτι ἐγράφησαν ἴσως, ὑπο λογιωτέρου πως Ἑλληνας, εἰ κατοχυρωθεῖσαι εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τοῦ «Διπύλου» πληροφοροῖαι τοῦ 1821 ἐξ Αἰγύπτου.

⁴ Τακτικὸς στρατιός.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου φύλλου.

φορεμένον κόκκινα ἀπὸ τσόχα μὲ ἓνα φέσι κόκκινον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ πατούσια φαρδύτατα εἰς τοὺς πόδας. Ἐχει κολονέλον Τοῦρκον ὀνόματι Χρουσοῦ μτέη καὶ αὐτὸς ἔχει μαζί του διὰ κολονέλους Εὐρωπαίους, Ἰστρουτόρους λεγομένους, διὰ νὰ τὸν ὀδηγοῦν, καὶ αὐτὸς ἔπειτα τοὺς σολδάτους του. Αὐτοὶ οἱ Ἰστρουτόροι ὀνομάζονται ὁ μὲν Mari Corso, e in turco Bechir aga, ὁ δὲ era francese perὸ si è fatto turco il suo nome non si sà¹.

Τὸ βῆν διγυμέντο φορεμένον μαῦρα ἢ μαβιά μὲ φέσι κόκκινο καὶ παπούσια ὅμοια, ἔχει κολονέλον Τοῦρκον ὀνόματι Οὐσεῖν μτέη καὶ αὐτὸς ἔχει ὁμοίως δύο Εὐρωπαίους Ἰστρουτόρους ὁ μὲν Giacometi Corso in turco Doit aga con barba grande, ὁ δὲ Coleti Calavrese, in turco Usein aga.

Τὸ γον διγυμέντο φορεμένον κόκκινα ἔχει κολονέλον Τοῦρκον, ὀνόματι Selim bei. Ἐχει δύο Ἰστρουτόρους, ὁ μὲν Luchesi Piemontese, ὁ δὲ Franchini Romono p^{mo} maestro d'arme².

Τὸ δον διγυμέντο vestito rosso con mostre gialle³, ἔχει κολονέλον Suleiman bei, ὅστις ἦτον φραντζέζος κολονέλος καὶ ἐτούργησε διὰ νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα bei, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὡς Τοῦρκος πλέον διατάττει ὁ ἴδιος τοὺς σολδάτους, ἔχων ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἄλλους Ἰστρουτόρους Εὐρωπαίους ὀνομαζόμενοι, ὁ μὲν Scarpa Napolitano deli Abruci, giovino di talento il quale a datto il piano di Morea⁴, ὁ δὲ Catelani μὲ τὴν γενειάδα il suo nome in turco non si sa

Ἔτσι οἱ Τοῦρκοι κολονέλοι εἶναι καλῶς ἐνδυμένοι, μὲ ἀρκετὸν χρυσάφι εἰς τὰ φορέματά των καὶ οἱ ὀφφικιάλοι των ἀναλόγως, οἱ δὲ Ἰστρουτόροι Εὐρωπαῖοι εἶναι ἐνδεδυμένοι ἀλλὰ μαυλοῦκα καθὼς καὶ οἱ ὀφφικιάλοι Εὐρωπαῖοι, ἰατρικοὶ, ἰατροὶ καὶ χειρουργοὶ, τῶν ὁποίων αὐτῶν τὰ ὀνόματα δὲν γνωρίζω.

Οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς τακτικὸς σολδάτους φελάχους, ὅστις τῶν τοῦ ὀφφικιάλου Ἰστρουτόρους Εὐρωπαῖους⁵.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΟΙ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΑΙ ΤΟΥ 1857

1) Γεώργ. Μ. Ἀντωνόπουλος, 2) Ἀναγν. Δελιγιάννης, 3) Γεώργ. Κουντουριώτης, 4) Ἰωάννης Θ. Κολοκοτρώνης, 5) Σπυρίδ. Καλοερόπουλος, 6) Γάτζης Μαγγίνης, 7) Ἀναγν. Μοναρχίδης, 8) Χαράλ. Παπαπολίτης, 9) Ἰάκωβος Παξιμάδης, 10) Νικόλ. Πρασσάκης, 11) Σπυρ. Τρικούπης, 12) Ρικάδος Τζιώρατζ, 13) Ἄθων. Γρηγοριάδης, 14) Βασ. Χρηστικὸς Πούλος, 15) Ἄνδρ. Χ. Ἀναργύρου, 16) Νικ. Χρυσόγελο, 17) Γεώργ. Ψύλλος, 18) Ἰωάν. Θεοτόκης, 19) Ἰωάν. Χ. Πετροῦ, 20) Ἄθων. Λιδωρικίης, 21) Γεώργ. Δαρειώτης, 22) Γ. Παπαηλιόπουλος, 23) Δημήτριος Βούλγαρης, 24) Γίκιας Καρακατζίτης, 25) Νικ. Ι. Μέξης, 26) Ἀδάμ Δούκας, 27) Δημ. Κανελλόπουλος, 28) Κωνστ. Κανάρης, 29) Τσανετάνης Γρηγοράκης, 30) Μ. Α. Καίρης, 31) Ἄντ. Γ. Κριεζῆς, 32) Ἄντ. Μαυρομιχάλης, 33) Δημ. Πλαπούτας, 34) Ἰωάν. Στάϊκος, 35) Ἀναστ. Μαυρομιχάλης, 36) Ἀλέξιος Βλαζόπουλος, 37) Δημ. Χατσίκος, 38) Δημ. Χρηστίδης, 39) Νικόλ. Μαυρομάτης, 40) Ἀναστ. Σ. Χαραλάμπης, 41) Παναγ. Λιδωρικίης, 42) Γεώργ. Δουβουλιώτης, 43) Κωνστ. Προβιλέγιος, 44) Ἰωάν. Οἰκονόμου, 45) Σπύρος Μίλιος, 46) Ρήγας Παλαμίδης, 47) Δημήτριος Α. Κουντουριώτης.

¹ Ἦτο Γάλλος ἔγεινεν ὁμοίως Τοῦρκος ἀγνοεῖται τὸ ὄνομά του.

² Στρατιωτικὸς βαθμὸς.

³ Ἐνδεδυμένον κόκκινα μὲ ἐπιρράματα κίτρινα.

⁴ Νέος μὲ ἰδιοφυίαν εἰς ὃν εἶχε ἀνατεθῆ τὸ διάγραμμα τοῦ Μωρεῶς. Σ. Δ. Οὐδὸς ἀπέβη χρησιμώτατος εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀποχωρισθεὶς κίτρινον τῶν Αἰγυπτίων, δι' οὗ λόγους θὰ γράψωμεν ἄλλοτε.

⁵ Σφβεται.

Οἱ προποβιώσαντες

1) Ἰωάν. Χ. Μεξής τὴν 16 Αὐγούστου 1844, 2) Ἀναστ. Λιδωρικίης 30 Δεκεμβρίου 1845, 3) Πέτρος Μαυρομιχάλης 17 Ἰανουαρίου 1847, 4) Ἰω. Κοντουμάς 14 Σεπτεμβρίου 1847, 5) Νικ. Ρενιέρης 14 Νοεμβρίου 1847, 6) Γεώργ. Αἰνιάν 19 Ἰανουαρίου 1848, 7) Παναγιώτης Νιταράς 16 Ἰανουαρίου 1849, 8) Χρήστος Βλάσσης 12 Μαρτίου 1849, 9) Χριστόφορος Κλονάρης ὁ Ἀπριλίου 1849, 10) Νικήτας Σταματελόπουλος 25 Σεπτεμβρίου 1849, 11) Δικηγόρος Λογοθέτης 20 Μαΐου 1850, 12) Γιαννούλης Καραμάνος 20 Σεπτεμβρίου 1850, 13) Βασ. Βουδούρης, 20 Ἰανουαρίου 1851, 14) Σπυρ. Παπαλεξόπουλος 21 Ἰουλίου 1851, 15) Παναγ. Γιατράκης 26 Ὀκτωβρίου 1851, 16) Μιχ. Μιχαηλοπούλης 6 Νοεμβρίου 1851, 17) Λάζαρος Κουντουριώτης 6 Ἰουνίου 1852, 18) Νικ. Πονηρόπουλος 8 Ὀκτωβρίου 1852, 19) Γεώργ. Νοταράς 29 Νοεμβρίου 1852, 20) Κωνστ. Μπότσης, 1 Νοεμβρίου 1853, 21) Χατζῆ Χρήστος 26 Δεκεμβρίου 1853, 22) Σωτ. Θεοχαρόπουλος 11 Φεβρουαρίου 1854, 23) Δρόσος Μανσόλας 23 Αὐγούστου 1854, 24) Κίτσος Τσινέλλος 9 Μαρτίου 1855, 25) Γυρδικιώτης Γρίβης 12 Μαρτίου 1855, 26) Γεώργ. Γλαράκης 25 Ὀκτωβρίου 1855, 27) Λάμπρος Νάκος 5 Ἰανουαρίου 1856, 28) Δαμαντῆς Ν. Ὀλύμπιος 13 Ἰανουαρίου 1856, 29) Α. Λόγος 23 Ἰουλίου 1856.

Η ΓΑΡΑΓΑΡΕΤΑ

Πολλάκις ἠρωτήθημεν περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματος τῆς συνοικίας Ἀθηνῶν *Γαργαρέτας*. Ἐπειδὴ αἱ πλείους τῶν τοποθεσιῶν ὁρεῖλλονται εἰς τὰ ὀνόματα τῶν παλαιῶν ἰδιοκτητῶν, ἐξεφράσαμεν τὴν γνώμην, ὅτι ἴτω καὶ ἐνταῦθα περὶ ἰδιοκτητοῦ τὰ πρόκειται. Ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν αὕτη ἐπηλήθευε διότι εἰς Ὀμόλογον Ἀθηναϊκὸν παλαιότατον, τοῦ ἔτους 1549, περισσωθὲν ἐν πρωτοτύπῳ, ὑπογράφει ὡς μάρτυς καὶ ὁ Νικόλως *Γαργαρέτας*¹.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΚΑΡΥΑΤΙΔΟΣ

Εἰς τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ «Διπύλου» παρελείψαμεν γαναγράφωμεν ὅτι τὴν παράδοσιν ταύτην μνημονεύει καὶ ὁ ἡμέτερος δικτυωτὴς λαογράφος κ. Ν. Πολίτης. Καὶ ἐν μὲν τῷ Α' τόμῳ τῶν Παραδόσεων² ἀναγράφει τὴν παράδοσιν ταύτην, ἐν σελίδι 72 (ἀρ. 136), ἐν δὲ τῷ Β' τόμῳ (σ. 755) μνημονεύει τὸν γνωστὸν ἤδη εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Διπύλου» Douglas, ἐξ οὗ παρέλθομεν τὰ τῆς παραδόσεως καὶ μεταγενέστεροί τινες συγγραφεῖς. Ὁ κ. Πολίτης ἐλησμονήσῃ μόνον τὸ ἱστορικὸν δραματικὸν ἡμῶν ἔργον. «Ἡ Κερυαῖτις» (Νεράϊδα τοῦ Κάστρου) ἐν ᾧ πληρέστερον καὶ παραστατικώτερον ἐξετέθησαν τὰ τῆς ὥρας ταύτης παραδόσεως.

ΨΗΦΙΔΕΣ

(Πληρ:φορεῖται ἐξ ἐγγράφων πηγῶν)

Φιλόμουσος Ἐταιρεία Ἀθηνῶν³.

- 1814 (28 Ἰουλίου). Ἐφοροὶ τῆς Ἐταιρείας: Α. Λογοθέτης Χωματιανός, Γ. Μαυροτοῦρης, Γ. Τατλήκαρος καὶ Π. Ρεβελάκης.
- 1816 (18 Σεπτεμβρίου). Εἰς συνέλευσιν τῶν ἐν Ἀθήναις μελῶν τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας «παρακαθημένων τῶν Ἀρχόντων καὶ Προεστώτων τοῦ Κοινοῦ τῆς Πόλεως», ἐξελέγησαν Ἐφοροὶ, οἱ Μ. Τυρναβίτης, Γ. Μαυροτοῦρης, Σπ. Πατούσας καὶ Ἐρνεστός Τζέλος(ς).
- 1816 (1 Δεκεμβρίου). Οἱ Ἐφοροὶ τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας, κατὰ ζήτησιν τῆς ἐν Λιβόρῳ τῶν Γραικῶν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀποστέλλουσιν ὡς ὑπότρο-

¹ Ἀρχεῖον Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας ἀριθμὸς 1834.

² «Βιβλιοθήκη Μυρασίης». Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου. Παραδόσεις. Μέρος Α' καὶ Β'. Ἀθηναῖοι 1901.

³ Περὶ τῆς προδρομοῦ ταύτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας θὰ γράψωμεν ἴδιον ἄρθρον εἰς ἐπόμενον φύλλον, ὡς καὶ περὶ τῆς «Φιλικῆς Ἀκδημίας».

των τὸν Σωτήριον Χῆ Φιλίππου Γουναράκη, Ἀθηναῖον, μαθητὴν τῆς Σχολῆς τῶν Φιλομούσων, διὰ τὴν σπουδασθῆναι φυσικὴν καὶ ἠθικὴν, μετὰ δὲ τέσσαρα ἔτη τὴν ἐπανέλθει καὶ τὴν διδάξῃ τὰ μαθήματα ταῦτα. Εἰς τὸ συμφωνητικὸν ὑπεγράφη καὶ ὁ πατὴρ του Χατζῆ Φίλιππος Γουναράκης.

- 1817 (10 Μ. Ἰουλίου). Ὁ Βασιλεὺς Θεοτόκης ἐκ Κερκύρας συνιστᾷ πρὸς τοὺς Ἐφόρους τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας τὸν «Ἠγεμόνα, ἀνεψιὸν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας καὶ γυναικάδελφον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Πρωσσίας»¹.
- 1820 (25 Φεβρουαρίου). Ὁ ΒΑ στίλος τοῦ Θησειοῦ φθαρθεὶς ὑπὸ κεραυνοῦ, περιεζώσθη διὰ σιδηρᾶς στεφάνης δαπάναις τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας.
- 1824 (10 Μαρτίου). Ἐκλέγεται ὁ Κ. Γερακάρης Ζακύνθιος, μέλος τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας, εἰς τὴν τάξιν τῶν Συνηγόρων. Ἐφοροὶ Ἰω. Γκούρας, Γ. Ψύλλας, Ἀν. Πετράκης, Δ. Βιτάλης, Γραμματεὺς Π. Πούλος.
- 1824 (30 Ὀκτωβρίου). Ὁ Γρηγόριος Κωσταντιᾶς, ἐκ Ναυπλίου γράφει πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας, συνιστῶν (τὸν ἱερολογιώτατον Συνέσιον) ὡς διδάσκαλον, διὰ μηνιαίου ἐπιδόματος γροσίον 100
- 1824 (7 Δεκεμβρίου). Ὁ Δρόσος Μανσόλας Θεσσαλὸς ἐκλέγεται μέλος τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας εἰς τὴν τάξιν τῶν Συνηγόρων. Ἐφοροὶ Δρ. Κ. Βιτάλης, Ἀ. Πετράκης, Γ. Ψύλλας καὶ Σ. Σεραφεῖμης διὰ Ἰ. Γκούραν.
- 1824 Παραχωρεῖται εἰς τὴν Φιλόμοσον Ἐταιρείαν τὸ Τζαμί τοῦ Σταροπαζάρου ὡς Σχολὴ τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου.
- 1825 (25 Ἀπριλίου). Ὁ ἠγούμενος Πεντέλης Νεόφυτος ἐκλέγεται μέλος τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἐτερογενῶν. Ἐφοροὶ Σ. Σεραφεῖμης διὰ Ἰ. Γκούραν, Γ. Ψύλλας, Α. Πετράκης, Δρ. Κ. Βιτάλης
- 1825 (12 Νοεμβρίου). Ὁ Γ. Ψύλλας ζητεῖ τὴν ἀρωγὴν τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας διὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐφημερίδος του, συντηρουμένης μέχρι τότε ὑπὸ τοῦ Στανωπ, δωρήσαντος καὶ τὴν τυπογραφίαν του.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου φύλλον).

Γ

- Γάλας* (τὸ γάλα).
Γεροθρόφηση (συντήρησις κατὰ τὸ γῆρας).
Γινῶφτος (Ἰσφοτός).
Γκάγκρα (πύθρον δι' οὗ ἠτράλιζον τὴν θύραν ἐξ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι εἰρωνικῶς ὀνομάζοντο Γκαγκραῖοι. Ἀφ' οὗ Ἰταλικῆς προελεύσεως).
Γλέφρο (τὸ μέτωπον).
Γλιφονάτσι (ἀγριὸς ἡδύσμος).

Τοπογραφικά

- Γέροντα* (Μύλοι).
Γι. χουντι (Ἐλαιῶν).
Γι. φυράκι (Ἐλαιῶν).
Γλυφάκι (παρὰ τὴν Καλλιὰδα Ἀκρῶν).
Γράβα (Χαλάνδρι).

Δ

- Δακονέα* (δακονιά).
Δανκι (τὸ κισσότοι).
Δενδρό - Δενδρά (ἐλαιόδενδρον, ἐλισσιόδενδρον).
Δερματυτοῦρι (ιουλομοιτύρι).
Διάσκισος (ὁ διύβιλος).
Δικοσύνη (ἡ συγγένεια).
Δραγκληά (εἶδος ὄφειος ἐμφωλευντος εἰς τὰς ὄψεις τῆς ἐλαίας).
Δραγμή (ἡ δραχμή).
Δραμὴ (τὸ τρέξιμον π.χ. τὸ ἔβλεπε στή δραμὴ).
Δραπέτι (τὸ πολὺ ξυνοὺν ὑγρόν).

¹ Πρόκειται περὶ τοῦ Πρίγκιπος τοῦ Μεκλεμβούργου Στρέλιτς Καρόλου.

Δρομιά (τὰ κατὰ σειρὰν τιθέμενα π.χ. «βάλε τὰ τοῦβλα δρομιά»).

Δρομύχολο (κόλος τῆς δρομίας, τὸ σημερινὸν μπουρζίνι).

Τοπογραφικά

- Δεσβισαγοῦ* (Ἐλαιῶν).
Δι. βολόρρεμμα (Ψυχικόν).
Δι. σορίτης (Ἰσ. ἡ δόδος).
Δραγομάνοι (Πύργος Βασιλείσης).
Δρ. κελ (Μ. σόγει).
Δραπετζόνα (Παιραιεύ.).
Δρούζα (Φολή).
Δύο μάμαρα (Ἐλαιῶν).

Ε

- Εἶδωλο* (ὁ μακροβάς).
Εἶρος (ἐπιφώνημα = γιοῦχο).
Ἐκει - κ' ἔκει (ἔτσι κ' ἔτσι).
Ἐφάτσουλο ἐπάκοιλον κυρίως σταφύλι).
Ἐχθρα (ἡ ἐχθρά, π.χ. γυνή).
Ἐχθρητα (ἡ ἐχθρότη).

Ζ

- Ζβίε* (ὑβαντικὸν ἐργαλεῖον «τὸ μαγγάνι τῶν μισουριῶν».)
Ζουγαρέα (ἡ ζυγαριά).
Ζουμπετι (ἄνθος, εἶδος ζουμπούλιου).

Θ

Θ λίε (= θάλλος, κλάδος ἐλαίας, τιθέμενος ὡς σύμβολον εἰς τὸ ὑπερθεῖον τῶν οἰκιῶν ἐν οἷς ἐτωλεῖτο οἶνος).

Τοπογραφικά

- Θράσιζα* (Βιγράβου).
Θυμαράκι (Μαρούσι).
Θυμίκια (Δ. ὑψίον κίημα Μαρκέλου).
Θύτι (Κορωπί).

Ι

Τοπογραφικά

- Ἰο.ς* (Ἐλαιῶν).

[Ἐπεται συνέχεια].

ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ «ΔΙΠΥΛΟΥ»,

Ἡ εἰς τὸ α' φύλλον καταχωρισθεῖσα εἰκὼν περὶ τῶν Ἑλλήνων ἐθελοντῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας κατὰ τὸν Ἀνατολικὸν πόλεμον (1853-1856), ἐλήφθη ἐκ λιθογραφίας ἣ τις ἐκυκλοφόρησεν ἐν ἔτει 1853. Ἡ σημαία τοῦ ἐθελοντικοῦ τούτου σώματος φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «*Ὁρθοδοξία ἡ 1853*». Ὑπὸ τὴν λιθογραφίαν ὑπῆρχε καὶ ἐρμηνεῖα ἀνυχῶς ἀπὸ τοῦ ἀντιτύπου, ὅπερ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, ἔχει ἀποκοπῆ αἰτη. Ὅταν εὐρεθῇ ἄλλο ἀντίτυπον φέρον ταύτην θέλομεν τὴν ἀνακοινῶσθαι. Αἱ ἐφημερίδες τῶν χρόνων ἐπειὶ τῶν γέμοσι πληροφοριῶν περὶ τῆς δράσεως τοῦ γενναίου τούτου Ἑλληνικοῦ σώματος. Τὸ θέμα εἶναι ἄξιον ἰδίας ἱστορικῆς ἐρεῦνης καὶ ἀναπτύξεως.

Ἡ εἰκὼν τοῦ παρόντος φύλλον ἐλήφθη ἐκ συγχρόνου λιθογραφίας, περιστώσεως μέρος τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπως ἐσκέπτοντο τὰ διακοσμητῶσιν αὐτὴν καὶ δεδρωφτεῖσιν, ἂν ἀπεφασίζετο τὴν ἰδρυθῶσιν ἐκεῖ τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Ἐδωρήθη δὲ ἡμεῖν τὸ πρωτότυπον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καλλιτέχου Κωνσταντίνου Πρινοπούλου. Τοῦ ἑτέρου μέρους τῆς λιθογραφίας, περιεχομένης εἰκόνα καὶ τοῦ κυρίου τῶν Ἀνακτόρων, δὲν καταρτίσασθαι ἀκόμη τὰ εὐρωμεν ἀντίτυπον.

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐπειδὴ τὸ «Δίπυλον» ἐκδίδει Σύλλογος καὶ οὐκ ἐπιχειρηματίας, ἔπεται, ὅτι εἰς οὐδέναι ἀπολύτως παρέχει τὴν αὐτὴν δωρεάν. Μόνον πρός ἔκδοσιν του εἶναι αἱ κεκαυνομένην ἐτήσιον παροχαὶ διὰ τὸ «Δίπυλον» τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, αἵτινα εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ὑπόκεινται ὡς μέλη καταβολῆν, ὡς καὶ αἱ τῶν τακτικῶν τοῦ «Δίπυλου» ἀναγνωστῶν. Αἱ παροχαὶ πᾶσι (Ἀθηναῶν, Ἐπαρχικῶν καὶ Ἐξωτερικῶν) ἀποστέλλονται ἢ καταβάλλονται πρὸς τὸν διαχειριστὴν τοῦ «Δίπυλου» κ. Π. Παπιδημητρίου καὶ εἰς τὸ Γραφεῖν τοῦ τυπογραφείου Μάϊονερ καὶ Καργαδούρη ὁδὸς Ἰπποκράτους ἀριθ. 13, ὅπου παρέχεται καὶ πᾶσα ἄλλη πληροφορία.

Ἐκαστον ἔτος τοῦ ΔΙΠΥΛΟΥ ἀποτελεῖται ἐξ 24 φύλλον. Ἐτησίαι παροχὴ δρ. 12 — Διὰ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου δρ. 10. Ἐκαστον φύλλον λεπτὰ 50.